

महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयको दोस्रो पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजना

परिदृश्य (Vision)

व्यावसायिक, प्रभावकारी र जनविश्वास प्राप्त संस्थाको रूपमा स्थापित भई कानूनको शासन प्रवर्द्धन गर्नु महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयको परिदृश्य हुनेछ ।

परिलक्ष्य (Mission)

फौजदारी मुद्दाको अनुसन्धानमा नेतृत्वदायी भूमिका, स्वच्छ र प्रभावकारी अभियोजन तथा सुदृढ प्रतिरक्षा प्रणाली एवं व्यावसायिक कानूनी राय प्रदान गर्ने संस्थाको रूपमा विकास गर्नु महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयको परिलक्ष्य हुनेछ ।

मूल्य (Values)

- स्वच्छ सुनुवाइ
- कानूनको शासन
- कानून र न्यायका मान्य सिद्धान्तहरूको अबलम्बन
- मानव अधिकार र व्यक्तिगत स्वतन्त्रताको सम्मान, संरक्षण र प्रवर्द्धन
- सार्वजनिक हितको संरक्षण
- पीडितमैत्री र न्यायमा सहज पहुँच
- व्यावसायिक स्वायत्तता र उन्मुक्ति
- निरन्तर सुधार र सिकाइ
- नैतिकता र सदाचार
- लैङ्गिकमैत्री र विविधताको सम्बोधन
- समावेशिता

वजीर सङ्ग्रह

वजीर सङ्ग्रह

महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय, नेपाल
रामशाहपथ, काठमाडौं

नजीर सङ्ग्रह

(सरकारी वकीलहरूको आन्तरिक प्रयोजनका लागि)

प्रकाशक

महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय

रामशाहपथ, काठमाडौं

नजीर सङ्ग्रह

प्रकाशक : महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय, नेपाल

सम्पादन समिति

अनुगमनकर्ता	: नायब महान्यायाधिवक्ता श्री पद्मप्रसाद पाण्डेय
संयोजक	: सहन्यायाधिवक्ता श्री सोमकान्ता भण्डारी
सदस्य	: उपसचिव श्री ध्रुवकुमार ढकाल (सर्वोच्च अदालत)
सदस्य	: उपन्यायाधिवक्ता श्री रेशम आचार्य
सदस्य	: उपन्यायाधिवक्ता श्री दशरथ पंगेनी
सदस्य	: सहायक न्यायाधिवक्ता श्री रोशी भण्डारी
सदस्य	: कम्प्युटर अपरेटर श्री नारायण स्वर्णकार
प्रकाशित मिति	: २०७९, जेष्ठ
प्रकाशन संख्या	: १००० (एक हजार प्रति)

यो नजिर संग्रह सरकारी वकीलको कार्य सम्पादनमा सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले सहयोगी सामग्रीको रूपमा आन्तरिक प्रयोजनका लागि तयार पारिएको हो । मुद्दामा उद्धरण गर्दा नेपाल कानून पत्रिका वा सर्वोच्च अदालतको बुलेटिन वा फैसलाको आधिकारिक प्रतिबाट उद्धरण गर्नु हुन सादर अनुरोध छ ।

विषय-सूची

अपहरण शरिरबन्धक	१
कर्तव्य ज्यान	६
कुटपिट/अङ्गभङ्ग	७३
गर्म संरक्षण सम्बन्धी	७७
चोरी/डाँका	८०
जबरजस्ती करणी	८४
ठगी	१४६
लिखत सम्बन्धी कसूर (किर्ते)	१५८
नागरिकता	१६१
बैंकिङ्ग कसूर	१७८
बहुविवाह	१८६
छुवाछूत सम्बन्धी	१८९
मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार	२०१
लागू औषध	२२३
सवारी ज्यान	२४०
राष्ट्रिय निकुञ्ज	२५१
वन पैदावार	२५८
वैदेशिक रोजगार	२६५
अनुसन्धान अभियोजन	२७१
थुनछेक आदेश/घरौट/निवेदन	२८५
पुनरावेदन/पुनरावलोकन/दोहो-चाई पाउने निवेदन	३११
प्रमाण	३२१
जेष्ठ नागरिक	३३२
बन्दीप्रत्यक्षीकरण	३३८
मुद्दा फिर्ता	३६८
सजाय निर्धारण	३७६
कार्यविधि सम्बन्धी	३८२
विविध	४०६

अपहरण शरीरबन्धक

१.	नेपाल सरकार वि. मुरारी भुजेल (ने.का.प. २०७२, अंक ४, नि.नं. ९३८१)	२
२.	राम बहादुर थारु वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७३, अंक १, नि.नं. ९५३१)	२
३.	पन्नालाल सहनी वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७४, अंक १०, नि.नं. ९८८९)	२
४.	सोनु हलवाई वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७५, अंक ६, नि.नं. १००२८)	३
५.	कोशिला देवी महतो वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७५, अंक ७, नि.नं. १००५९)	३
६.	नेपाल सरकार वि. राजु मगर (ने.का.प. २०७७, अंक ७, नि.नं. १०५३६)	४
७.	गणेशबहादुर श्रेष्ठ वि. नेपाल सरकार (०७३-CR-१४९१, ०७३-CR-१५७०, अपहरण गरी करणी) फैसला मिति २०७८ साल माघ २४ गते	४

अपहरण शरीरबन्धक

१. नेपाल सरकार वि. मुरारी भुजेल (ने.का.प. २०७२, अंक ४, नि.नं. ९३८१)

- अपराध गर्ने कार्यमा दुईजना संलग्न रहेको भन्ने तथ्य नै पुष्टि हुन नसकेको स्थितिमा अपहरण गर्ने तथा शरीरबन्धक लिनेको महलको ७ नम्बर बमोजिम उक्त महल बमोजिम हुने सजायमा थप दुई वर्ष कैदको दाबी लिएको हकमा त्रुटिपूर्ण भई मिलेको नदेखिने ।

२. रामबहादुर थारु वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७३, अंक १, नि.नं. ९५३१)

- कुनै पनि सर्तमा व्यक्तिको स्वतन्त्रता कुण्ठित बनाई अपहरण गरी बन्धक बनाउने कार्यलाई स्वाभाविक भनी अर्थ गर्न सकिँदैन । व्यक्तिहरू बीच एकआपसमा लेनदेन गरिएको रकम असुल गर्नको लागि कानूनले विभिन्न उपाय निर्धारण गरेको नै छ । पीडितलाई अपहरण गरी शरीर बन्धक बनाउनुको सट्टा कानून बमोजिमका निर्धारित उपायहरूको अवलम्बन गर्नुपर्ने ।
- पुनरावेदक प्रतिवादीहरूले आफूले लिनुपर्ने भनिएको रकम उठाउनका लागि पीडित जाहेरवालालाई बन्धक बनाएको देखिँदा अपहरण गर्ने तथा शरीर बन्धक लिनेको महलको २ नं. विपरीतको कसूर गरेको देखिन आउने ।
- पीडितको दाजु वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी व्यवसायमा संलग्न रहेकोले निजसँग यी प्रतिवादीहरू मध्ये बाबुराम थारु र रूद्रनारायण थारुले वैदेशिक रोजगार को लागि रकम लिनुदिनु गरेको कुरा मिसिल संलग्न प्रमाणबाट देखिनुका साथै रकमको लिनुदिनु गरेको यी पीडितसँग नभई निजको दाजुसँग भएको तर अनाहकमा पीडितलाई अपहरण गरी शरीरबन्धक लिने कार्य गरेको देखिएको तथा यिनै प्रतिवादीहरू र जाहेरवाला बीच पक्ष विपक्ष भई चलेको ठगी मुद्दामा ठगी गरेको ठहरी फैसलासमेत भइसकेको अवस्था हुँदा यस अदालतबाट मुद्दा दोहोर्‍याई हेर्ने निस्सा प्रदान गरिँदा लिएको आधारसँग सहमत हुन नसकिने ।

३. पन्नालाल सहनी वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७४, अंक १०, नि.नं. ९८८९)

- अपहरण तथा शरीरबन्धक लिने अपराध संगठित तवरले हुने गरकोले त्यस्तो अपराधमा प्रायः एकभन्दा बढी व्यक्तिको संलग्नता रहेको हुन्छ । यस्ता प्रकृतिको अपराधमा विभिन्न व्यक्तिहरूको विभिन्न भूमिका हुन सक्ने र मुख्य वारदात घटाउने स्थलमा वास्तविकरूपमा वारदातमा संलग्न व्यक्तिहरू भन्दा कम संख्यामा व्यक्तिहरू उपस्थित भई वारदात घटाएको हुने । तर यस्तो वारदातमा घटनास्थलमा नदेखिने व्यक्तिहरूको भूमिका गौण वा सहायक नहुने । निजहरूको भूमिका वारदात स्थलमा देखिने व्यक्तिहरूको जत्तिकै वा अभै महत्वपूर्ण हुने ।

- अपहरण सम्बन्धी अपराध मानवता विरुद्धको अपराध भएको र त्यस प्रकृतिको अपराधमा संलग्न व्यक्तिहरूको पृथक पृथक भूमिका रहने हुँदा वारदातस्थलबाट पक्राउ नपढेमा कसूरमा संलग्न रहेको छैन भनी निष्कर्षमा पुग्न नमिल्ने ।
- अपहरित नाबालकलाई उद्धार गर्ने क्रममा भएको गोली हानाहानबाट दुईजनाको मृत्यु भई नाबालकको उद्धार गरी ल्याइएको तथ्य प्रहरी कर्मचारीहरूको बकपत्रबाट समर्थित भई रहेकोमा जाहेरवाला र पीडितको बकपत्र नहुँदा कसूर नै स्थापित नभएको भन्न नमिल्ने ।

४. सोनु हलवाई वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७५, अंक ६, नि.नं. १००२८)

- मृतकलाई मिति २०६७।३ गते षड्यन्त्रपूर्ण ढंगबाट छलकपट, भुक्त्यानमा पारी नेपालगञ्ज स्थित निजको घरबाट व्यापार गर्ने बहानामा नेपालको सीमा कटाई भारतको रूपैडिया हुँदै लखनउ लगी हत्या गरेबाट अपहरण तथा शरीरबन्धक लिने को महलको १ नं. को कसूर नेपालमा नै भएको र सोही महलको ११ नं. ले नेपाल बाहिर लैजाने कार्य गरेमा नेपालभित्रै कसूर गरेसरह मानी सजाय गर्न मिल्नेसमेत देखिने ।
- प्रतिवादीबाट अपहरण गर्ने, सम्पत्ति लिने, खाने, मार्ने र हत्या गर्नेसमेतका जुन कसूर भएको भनी अभियोग पत्र पेश भएको छ सो एउटै कारोबार (Single transaction) को शृङ्खला हुँदा यहाँ भारतमा लाश फेला परेको भन्ने मात्र कारणले नेपालमा मुद्दा नचल्ने भन्न मिल्ने देखिँदैन । त्यसो भन्ने हो भने कसैलाई नेपालमा नै अपहरण गरी हत्या गरेमा मुद्दा चल्न सक्ने तर विदेश लगी हत्या गरेमा मुद्दा नचल्ने एउटा विसङ्गतिपूर्ण निर्णय निष्कर्षमा हामी पुग्छौं, जुन कानून, न्याय र न्यायका मान्यता प्राप्त सिद्धान्तसमेत अनुकूल हुने नदेखिने ।

५. कोशिलादेवी महतो वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७५, अंक ७, नि.नं. १००५९)

- सामान्यतया अनुसन्धान अधिकारी समक्ष गरेको साबिती बयानको आधारमा मात्र कसूर ठहर गर्न पर्याप्त प्रमाण होइन । तर अनुसन्धान अधिकारी समक्षको बयान कुनै दबाव प्रभावविना आफ्नो अन्तर हृदयबाट स्वस्फूर्त रूपमा आरोपित कसूरसँग स्वाभाविक सामाञ्जस्यता हुने गरी बयान गरी सो बयानलाई अन्य स्वतन्त्र प्रमाणबाट पुष्टि भई राखेको छ भने अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष गरेको बयानलाई प्रमाणमा ग्रहण नगर्ने हो भने सो बयान गर्न पर्ने कानूनी व्यवस्थाको कुनै अर्थ र प्रयोजन देखिन नआउने ।
- कसूरजन्य कार्यमा कसूरदारको सहभागिताको संख्याले थप सजाय हुने र पीडित नाबालक वा महिला विरुद्ध कसूर गरेकोमा हुने थप सजायको कानूनी व्यवस्थाले अलग अलग आपराधिक दायित्व रहने भएर नै अलगअलग थप सजायको कानूनी व्यवस्था गरिएको हो । उक्त ७ र ९ नं. मा उल्लिखित अलगअलग प्रकृति र तत्वहरू

विद्यमान भएको अवस्थामा कुनै एउटा कानूनी व्यवस्थाले गर्नुपर्ने थप सजाय मात्र गरिने हो भने अलग अलग थप सजाय हुने कानूनी व्यवस्थाको कुनै प्रयोजन नै रहन नजाने ।

६. नेपाल सरकार वि. राजु मगर (ने.का.प. २०७७, अंक ७, नि.नं. १०५३६)

- प्रहरीले सवारी साधन नियन्त्रणमा लिई हतियारसहित अपहरणको कार्य सम्पन्न गर्न उद्बत रहेका खतरनाक प्रतिवादीहरूलाई तत्काल neutralize गरी अपहरणको कार्य सम्पन्न हुन नसकेको अवस्थामा अपराधपूर्ण भई अपहरण भई सकेको मान्न नमिल्ने ।
- अपहरण तथा शरीर बन्धक लिने कार्यको उद्योग हुनमा अभियुक्तको त्यस्तो कार्य गर्ने मनसाय यथेष्टरूपमा प्रमाणित हुनु पर्दछ । अपहरण गर्ने कार्यको तयारी पूरा भएको हुनु पर्दछ । अपहरण तथा शरीर बन्धक लिन त्यस्तो तयारी प्रदर्शन भई पीडितलाई नियन्त्रण वा कब्जामा लिने प्रयत्न भएको वा नियन्त्रण वा कब्जामा लिई उक्त कार्य पूरा गर्ने क्रममा कुनै extraneous factor को हस्तक्षेप भएको वा अभियुक्त त्यस्तो कार्य गर्न dangerous proximity to the end or success को नजिक पुगी असफल भएको हुनु पर्ने ।
- उद्योग सम्बन्धी अपराधमा सजायको उद्देश्य अपराधीलाई मात्र दुरुत्साहन गर्नु भएकाले मुलुकी ऐन, अपहरण गर्ने तथा शरीर बन्धक लिने महलको ५ नं. को कसूर गरी नसकेको र मुलुकी अपराध संहिता २०७४ को दफा ३४(१) को कसूर गर्ने मनसायसहित पीडितलाई नियन्त्रण वा कब्जामा लिई extraneous factor को रूपमा तत्कालै प्रहरीले हस्तक्षेप गरी पीडितलाई छुटाई अपहरणको कार्य पूर्ण हुन नसकेको अवस्थामा कसूरदारहरु dangerous proximity the end or success को अवस्थामा मात्र पुगेको तर कसूर गरी नसकेको अवस्था मान्नु पर्ने ।

७. गणेशबहादुर श्रेष्ठ वि. नेपाल सरकार (०७३-CR-१४९१, ०७३-CR-१५७०, अपहरण गरी करणी) फैसला मिति २०७८ साल माघ २४ गते

- जवरजस्ती करणीको कसूरमा ठहर भएको सजाय (ठुलो खतको सजाय) मा अपहरण तथा शरीर बन्धक लिने तर्फको सजाय गाभिने हो वा थप हुने हो भन्ने सन्दर्भमा रहेका कानूनी प्रावधानतर्फ दृष्टिगत गर्दा मुलुकी ऐन, अपहरण गर्नेको तथा शरीर बन्धक लिनेको महलको ८ नं. मा “कसैले कुनै व्यक्तिलाई अपहरण गरी वा शरीर बन्धक लिई निज उपर प्रचलित कानून बमोजिम सजाय हुने अन्य कुनै कसूर गरेको रहेछ भने त्यस्तो व्यक्तिलाई यस महल बमोजिम हुने सजायको अतिरिक्त सो कानून बमोजिम हुने सजाय समेत गर्नुपर्छ” भन्ने प्रावधान रहेको देखिन्छ । उल्लिखित प्रावधानको अन्तिम वाक्यांश यस महल बमोजिम हुने सजायको अतिरिक्त सो कानून बमोजिम हुने सजाय समेत गर्नु पर्छ भनी उल्लेख भएको वाक्यांशबाट

अन्य कसूर बापत हुने ठहर भएको ठुलो खतको सजायमा अपहरणको कसूर बापत भएको कैद सजाय खापिने होइन दवै खतमा भएको सजाय जोडेर (थप गरेर) कूल सजाय असुल गर्नु पर्दछ भन्ने नै स्वभाविक रुपमा अर्थ बोध हुन्छ ।

- पूर्ववर्ती ऐन तथा हाल प्रचलित अपराध संहिता समेत दुवै कानूनले अपहरण तथा शरीर बन्धक सम्बन्धी कसूरमा भएको कैद सजाय अर्को ऐन बमोजिम हुने ठहरिएको सजायमा खापिने वा समानान्तर रुपमा कैद कट्टा हुने प्रकारको सजाय नभएर दुवै खतमा भएको सजाय जोडेर वा थप गरेर असुल गर्नुपर्ने प्रकृतिको सजाय हो भन्ने देखिन्छ । अर्को शब्दमा भन्नु पर्दा जवरजस्ती करणीको कसूरमा हुने ठहर भएको सजायमा अपहरण तथा शरीर बन्धक सम्बन्धी कसूरमा भएको सजाय जोड्दा वा थप गर्दा आउने योगफल अनुसारको कूल सजाय असुल गर्नु पर्ने हुन्छ । यसलाई मुलुकी अपराध संहिता ऐन, २०७४ को दफा ४३ मा उल्लेख भएको एकीकृत कसूर बापत थप सजाय हुने प्रावधान वा फौजदारी कसूर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा ३६ बमोजिम विभिन्न कसूर बापत भएको सजायको कार्यान्वयन सम्बन्धी प्रावधानको अपवाद अवस्थाको रुपमा लिन सकिन्छ । ऐनले गप सजाय हुने छुट्टै व्यवस्था नगरेको कुरामा भने कैद सजाय असूलीका सन्दर्भमा मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा ४३ तथा फौजदारी कसूर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा ३६ बमोजिम नै सजाय असूल गरिनु पर्ने हुन्छ । कानूनको सामाजस्यतापूर्ण व्याख्या (Harmonious Interpretation) को सिद्धान्त अनुसार पनि निष्कर्षमा पुग्न सकिन्छ । स्वयम् विधायिकाले ऐन तथा संहितामा नै स्पष्ट र किटानी रुपमा सजाय थप हुने भनी उल्लेख गरेको अवस्थामा अन्यथा तर्क वितर्क गरेर कसूरदारलाई कानून प्रतिकूल हुने गरी सुविधा दिनु उचित हुँदैन ।

कर्तव्य ज्यान

१. ज्यान मार्ने उद्योग

१. सुर्दशन अर्याल वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०६५, अंक १०, नि.नं. ८०२९) १२
२. ब्राहिम मियाँ समेत वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०६६, अंक ३ नि.नं. ८१११) १२
३. नेपाल सरकार वि. दीपक लाय मगर (ने.का.प. २०६६, अंक ५, नि.नं. ८१५०) १२
४. कुशेश्वर गुर्मेता वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०६६, अंक १२, नि.नं. ८२८५) १३
५. नेपाल सरकार वि. राजेन्द्रसिंह सिख (ने.का.प. २०६८, अंक ४, नि.नं. ८५९९) १३
६. नेपाल सरकार वि. राजीनन सहनी (ने.का.प. २०६८, अंक १२, नि. नं. ८७३४) १३
७. नेपाल सरकार वि. अशोक सतिखु (ने.का.प. २०६९, अंक १, नि.नं. ८७६१) १४
८. नेपाल सरकार वि. सीता चौलागाई (ने.का.प. २०६९, अंक ५, नि.नं. ८८२५) १५
९. नेपाल सरकार वि. वीरबहादुर सार्की (ने.का.प. २०७०, अंक १०, नि.नं. ९०६५) १६
१०. रविन थापा समेत वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७०, अंक ११, नि.नं. ९०८१) १६
११. नेपाल सरकार वि. चन्द्रनाथ (ने.का.प. २०७२, अंक ४, नि.नं. ९३८६) १६
१२. नेपाल सरकार वि. ऐजुव खाँ मियाँसमेत (ने.का.प. २०७४, अंक ६, नि. नं. ९८३०) १७
१३. नेपाल सरकार वि. गणेश राई (ने.का.प. २०७४, अंक १२, नि.नं. ९९०६) १८
१४. नेपाल सरकार वि. बबिन भन्ने विक्रम गुरुङ (ने.का.प. २०७५, अंक २, नि.नं. ९९६०) १८
१५. नेपाल सरकार वि. शैलेश कोइराला (ने.का.प. २०७५, अंक २, नि.नं. ९९६१) १८
१६. नेपाल सरकार वि. शंकर वि.क. (ने.का.प. २०७५, अंक ८, नि. नं. १००७०) १९
१७. नेपाल सरकार वि. सितामणि (ने.का.प. २०७५, अंक ८, नि.नं. १००८३) १९
१८. नेपाल सरकार वि. सञ्जु श्रेष्ठ समेत (ने.का.प. २०७६ अंक ८, नि.नं. १०३३६) १९

२. सरेको मनसाय/पीडितको पहिचान गर्नमा भूल

१. नेपाल सरकार वि. ज्ञानबहादुर भट्टराई (ने.का.प. २०७०, अंक १०, नि.नं. ९०६६) २०
२. नेपाल सरकार वि. यामबहादुर कामी समेत (ने.का.प. २०७३, अंक १, नि.नं. ९५३७) २०
३. हर्कबहादुर विश्वकर्मा वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७६ अंक ६, नि.नं. १०२८९) २०

३. जरियाको सिद्धान्त

१. वीरमान लुङ्गेली (मगर) वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०६९, अंक ६, नि.नं. ८८५३) २०
२. उपेन्द्र शाक्य वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७०, अंक २, नि.नं. ८९५५) २१
३. नेपाल सरकार वि. नेत्रबहादुर मगरसमेत (ने.का.प. २०७०, अंक ६, नि.नं. ९०२७) २१
४. बलराम खड्का वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७५, अंक ८, नि.नं. १००७६) २२

४. आवेशप्रेरित हत्या

१. जीतबहादुर बुढाथोकी वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०६६, अंक ६, नि.नं. ८१६७) २२
२. नेपाल सरकार वि. टेकबहादुर साँवा (लिम्बू) (ने.का.प. २०६६, अंक ११, नि.नं. ८२५८) २३
३. श्री ५ को सरकार वि. अब्दुल अजीज मुसलमान भन्ने अजीज मुसलमान (ने.का.प. २०६७ अंक ४ नि.नं. ८३५४) २४
४. नेपाल सरकार वि. विकास महत समेत (ने.का.प. २०६७, अंक ७, नि.नं. ८४१५) २५
५. अम्बरबहादुर पुन मगर वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७० अंक ४, नि. नं. ८९८८) २५
६. नेपाल सरकार वि. ईश्वर लिम्बु (ने.का.प. २०७०, अंक ४, नि.नं. ९००५) २६
७. नेपाल सरकार वि. कमल कामी समेत (ने.का.प. २०७०, अंक ६, नि.नं. ९०२६) २६
८. पुष्पबहादुर कार्की वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७० अंक ७ नि.नं. ९०३६) २७
९. नेपाल सरकार वि. सुकराम श्रेष्ठसमेत (ने.का.प. २०७० अंक ८, नि.नं. ९०४५) २८
१०. नेपाल सरकार वि. सेती विश्वकर्मा समेत (ने.का.प. २०७०, अंक १२, नि.नं. ९०९४) २८
११. चक्रबहादुर डाँगी वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७१, अंक ६, नि.नं. ९१८८) २८
१२. इरमान तामाङ्ग वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७१, अंक ९, नि.नं. ९५५०) २८
१३. नेपाल सरकार वि. चन्द्रमान तामाङ डिम्डोड (ने.का.प. २०७१, अंक ११, नि.नं. ९२९३) २९
१४. आनसिंह ठगुन्ना वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७५ अंक ७, नि.नं. १००५८) २९
१५. निमतेम्बा शेर्पा वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७५, अंक ११, नि.नं. १०१३९) २९
१६. रवि खनाल वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७६, अंक ७, नि.नं. १०५४३) ३०

५. भवितव्य

१. नेपाल सरकार वि. केशवहादुर बुढाथोकी (ने.का.प. २०६७, अंक ८, नि.नं. ८४३५)	३०
२. कमला वि.क. वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०६७, अंक ११, नि.नं. ८५०२)	३०
३. नेपाल सरकार वि. ईश्वर लिम्बु (ने.का.प. २०७०, अंक ४, नि.नं. ९००५)	३१
४. नेपाल सरकार वि. केदार माझी (ने.का.प. २०७०, अंक १०, नि.नं. ९०६३)	३१
५. भरत वि.क. वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७१, अंक ८, नि.नं. ९२३०)	३१
६. विकास खड्का समेत वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७३, अंक ७ नि.नं. ९६४०)	३२
७. प्रेम ढकाल कामी वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७३, अंक ८, नि. नं. ९६५९)	३२
८. विरेन राई वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७५ अंक ६, नि.नं. १००३८)	३३
९. नेपाल सरकार वि. दिपक खत्री (ने.का.प. २०७५ अंक १०, नि.नं. १०१२१)	३३
१०. अंकित ढकाल वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७६, अंक ४, नि.नं. १०२४८)	३४

६. कर्तव्य ज्यान

१. नेपाल सरकार वि. हरिश्चन्द्र कर्माचार्य (ने.का.प. २०६३, अंक १०, नि.नं. ७७८०)	३४
२. नेपाल सरकार वि. कृष्णबहादुर लामा (ने.का.प. २०६५, अंक १०, नि.नं. ८०२२)	३४
३. जीतबहादुर बुढाथोकी वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०६६, अंक ६, नि.नं. ८१६७)	३५
४. नेपाल सरकार वि. जोककुमारी कार्की (ने.का.प. २०६६, अंक ९, नि.नं. ८२२३)	३६
५. चार्ल्स गुरुमुख शोभराज वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०६७, अंक ५, नि.नं. ८३७८)	३६
६. नेपाल सरकार वि. विकास महत समेत (ने.का.प. २०६७ अंक ७, नि. नं. ८४१५)	३८
७. नेपाल सरकार वि. दलबहादुर चौखाल (ने.का.प. २०६८, अंक २, नि. नं. ८५५३)	३८
८. इन्द्रप्रसाद खनाल वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०६८, अंक ७, नि.नं. ८६५९)	३९
९. आदित्य मुखिया वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०६८, अंक १० नि. नं. ८७०५)	३९
१०. पूर्णबहादुर तिमिसिना वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०६९, अंक ५, नि.नं. ८८३६)	४१
११. बमबहादुर बस्नेत वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७० अंक ६ नि.नं. ९०२२)	४२
१२. नेपाल सरकार वि. परमेश्वर यादवसमेत (ने.का.प. २०७१, अंक ४, नि.नं. ९१४८)	४४
१३. सुवास अधिकारी वि. नेपाल सरकार (ने. का. प. २०७१, अंक ३ नि नं ९१३८)	४४
१४. चित्रबहादुर दनुवार वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७१ अंक ६, नि.नं. ९१९१)	४५
१५. प्रेमबहादुर गुरुङ वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७१ अंक ७, नि.नं. ९२१२)	४६
१६. नेपाल सरकार वि. रामईश्वर राय यादव (ने.का.प. २०७१, अंक ९ नि नं ९२४३)	४६

१७. नेपाल सरकार वि. राधिका श्रेष्ठ (ने.का.प., २०७१, अंक ९, नि. नं. ९२४२)	४६
१८. लालहिरा कामी वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७१, अंक ९, नि.नं. ९२४९)	४७
१९. मनोजकुमार जोशी वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७१, अंक १२, नि.नं. ९३१३)	४८
२०. नेपाल सरकार वि. सीता लामिछाने (ने.का.प. २०७३, अंक ६, नि.नं. ९६१८)	४८
२१. विकास खड्का वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७३, अंक ७, नि.नं. ९६४०)	४९
२२. नेपाल सरकार वि. रामकुमार राई (ने.का.प., २०७३, अंक १२, नि.नं. ९७३०)	५०
२३. नेपाल सरकार वि. शैलेन्द्र श्रेष्ठ (ने.का.प. २०७४, अंक १, नि.नं. ९७४७)	५०
२४. गोवर्धन सार्की वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७४, अंक १, नि.नं. ९७४८)	५०
२५. सिकीलाल यादव वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७४ अंक २, नि.नं. ९७६१)	५०
२६. हरिवहादुर विश्वकर्मा वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७४ अंक ४, नि. नं. ९७९१)	५१
२७. नेपाल सरकार वि. देव सुनारसमेत (ने.का.प. २०७४, अंक १२, नि. नं. ९९१८)	५१
२८. देवीप्रसाद पराजुली वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७५, अंक ५, नि.नं. १०००८)	५२
२९. नेपाल सरकार वि. ध्रुवबहादुर सुनार (ने.का.प. २०७६, अंक १, नि.नं. १०१७६)	५२
३०. रामकली चौधरी वि. नेपाल सरकार (ने.का.प.. २०७६, अंक २, नि.नं. १०१८७)	५२
३१. नेपाल सरकार वि. बिरमाने कामी भन्ने वीरमान वि.क. (ने.का.प. २०७६, अंक ९, नि.नं. १०३५४)	५२
३२. नेपाल सरकार वि. रामलाल मुखिया (ने.का.प. २०७६, अंक ९, नि.नं. १०३५२)	५३
३३. दिलिप बस्याल वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७७, अंक २, नि.नं. १०४३०)	५३
३४. तेजबहादुर रोकाया वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७७, अंक ५, नि.नं. १०४९३)	५३
३५. दिलबहादुर लामा मोक्तान वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७७, अंक ६, नि.नं. १०५१३)	५३
३६. नेपाल सरकार वि. दाछिकी शेर्पा (ने.का.प. २०७७, अंक ९, नि.नं. १०५७६)	५४

७. आत्महत्या

१. जीतेन्द्र त्रिपाठी वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०६८, अंक ११, नि.नं. ८७२३)	५४
२. बमबहादुर बस्नेतसमेत वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७० अंक ६, नि.नं. ९०२२)	५४
३. लक्ष्मीप्रकाश सक्सेना वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७३, अंक ४, नि. नं. ९५८६)	५५
४. नेपाल सरकार वि. तारानाथ न्यौपाने समेत, (ने.का.प. २०७५, अंक ११, नि.नं. १०१४३०)	५५

८. प्रतिरक्षा

१. ख कुमारी वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०६६, अंक ४, नि.नं. ८१३५)	५५
२. गोविन्द भन्ने गजेन्द्रकुमार चन्द वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७० अंक ४ नि.नं. ९००२)	५६
३. नेपाल सरकार वि. मानबहादुर महत (ने.का.प. २०७० अंक ५ नि.नं. ९०१५)	५७
४. जगो भन्ने जगतबहादुर भण्डारी वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७३, अंक २, नि.नं. ९५४८)	५७
५. धनबहादुर राई वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७२, अंक ५, नि.नं. ९३९८)	५८
६. नेपाल सरकार वि. मनोज राई भन्ने यामबहादुर राई (ने.का.प. २०७४, अंक ३, नि.नं. ९७७६)	५८
७. देवेन्द्र पुडासैनी वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७४, अंक ७, नि.नं. ९८४४)	५८
८. अनिलकुमार चौधरी वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७५ अंक १२, नि.नं. १०१४७)	५९

९. बयान/प्रमाण

१. विनय मानन्धर वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०६७, अंक २, नि.नं. ८३११)	५९
२. नेपाल सरकार वि. डविन गुरूड समेत (ने.का.प. २०६७ अंक ३ नि.नं. ८३३०)	६०
३. पदमबहादुर जुगजाली मगर वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०६८, अंक २, नि.नं. ८५६८)	६०
४. नेपाल सरकार वि. मनकुमारी नेपाली (ने.का.प. २०६८, अंक १२, नि.नं. ८७२६)	६१
५. नन्दादेवी जोशी वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०६९, अंक १, नि.नं. ८७६०)	६२
६. नेपाल सरकार वि. यज्ञबहादुर थापा समेत (ने.का.प. २०६९, अंक २, नि.नं. ८७६४)	६३
७. रञ्जित राईसमेत वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७० अंक ५ नि.नं. ९०१२)	६४
८. कुमान गुरूडसमेत वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७५, अंक ६, नि.नं. १००२१)	६५
९. नेपाल सरकार वि. पदमबहादुर गुरूड (ने.का.प. २०७५, अंक ६, नि.नं. १००३७)	६५
१०. मदन नारायण श्रेष्ठ वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७५, अंक ७, नि.नं. १००५१)	६६
११. किरण वि.क. वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७५, अंक ७, नि.नं. १००५७)	६६
१२. नेपाल सरकार वि. शिवपुजन यादव अहिर (ने.का.प. २०७५, अंक ९, नि.नं. १००८८)	६७
१३. नेपाल सरकार वि. कमल घर्ती मगरसमेत (ने.का.प. २०७५, अंक ९, नि.नं. १००९७)	६७
१४. दिवश ढकाल वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७५, अंक १२, नि.नं. १०१४६)	६७

१५.	नेपाल सरकार वि. विषु याख्खा (राई) भन्ने विषुकुमार याख्खा राईसमेत (ने.का.प. २०७६, अंक ४, नि.नं. १०२४६)	६७
१६.	पारस चौधरी वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७६, अंक ५, नि.नं. १०२६७)	६८
१७.	रमेश मण्डल गनगाईसमेत वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७६, अंक ७, नि.नं. १०३०२)	६८
१८.	नेपाल सरकार वि. मंगलबहादुर तामाङ्ग (ने.का.प. २०७६, अंक १०, नि.नं. १०३६८)	६८

१०. तितिघ

१.	श्री ५ को सरकार वि. कलावती सुवेदी (ने.का.प. २०६३, अंक ९, नि.नं. ७७६८)	६८
२.	नेपाल सरकार वि. चार्ल्स गुरुमुख शोभराज (ने.का.प. २०७४ अंक ४, नि.नं. ९७९६)	६९
३.	तिर्थ महर्जन वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७५, अंक १, नि.नं. ९९२८)	६९
४.	नेपाल सरकार वि. विष्णु काप्रीसमेत (ने.का.प. २०७५ अंक ११, नि.नं. १०१४४)	६९
५.	शेरबहादुर गुरुङ वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७५, अंक २, नि.नं. ९९४४)	७१
६.	सोनु हलवाई वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७५, अंक ६, नि.नं. १००२८)	७१
७.	नेपाल सरकार वि. श्रीमती लिला इजम लिम्बू (ने.का.प. २०७५, अंक ६, नि.नं. १००४०)	७२

ज्यान मार्ने उद्योग

१. सुर्देशन अर्याल वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०६५, अंक १०, नि.नं. ८०२९)

- सामान्य अवस्थामा पूर्व रिसइविको कारणबाट भएको हत्यालाई Cold Blood Murder भन्नुपर्ने ।
- सजायबाट कमी, छुट वा पूर्ण उन्मुक्तिका लागि लिइएको जिकिर निश्चित र आधारभूत प्रमाणबाट स्थापित गर्नुपर्ने ।
- काम गर्दाको समयमा मानसिक रुपमा असन्तुलित भई गरेको र कामको प्रकृति र परिणाम थाहा नपाउने अवस्थामा थियो भन्ने कुरा प्रमाणित गर्ने भार सो कुराको जिकिर गर्ने पक्षमा नै रहने ।
- सजायबाट उन्मुक्ति पाउनको लागि घटना हुनुभन्दा अघिको अभियुक्तको मानसिक अवस्था, पूर्व आचरण र व्यवहार, असामान्य क्रियाकलाप, रोगवारे निदान र उपचार गराएको भए सोको तथ्यपूर्ण आधार र प्रमाण तथा घटना पश्चात् निजको व्यवहार र आचरण, तत्सम्बन्धमा मानसिक रोग विशेषज्ञले निजको मानसिक अवस्थावारे पर्याप्त जाँच र अनुसन्धान गरी दिएका तथ्यपूर्ण एवं वैज्ञानिक कारणसहितको प्रतिवेदन समेतलाई विचार गर्नुपर्ने ।
- वारदात हुनुभन्दा अघिबाट नै रोगको उपचार गराइरहेको कुनै स्वीकृत डाक्टरबाट अस्पतालको प्रेस्क्रिप्शन पेश गरेको भए वारदातपछि डाक्टरले गरीदिएको रोगको सम्पुष्टि (Substantiate) हुनसक्ने । तर सो नभई वारदातको निकैपछि भएको जाँच प्रतिवेदनबाट वारदात हुँदाको समयमा पनि निज मानसिक असन्तुलनको अवस्थामा थिए भनी भन्न नमिल्ने र त्यस्तो कुरा प्रमाणित गर्न सो प्रतिवेदनलाई आधार लिन नमिल्ने ।

२. ब्राह्मि मियाँ समेत वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०६६, अंक ३ नि.नं. ८१११)

- ज्यान मार्ने मनसाय (mens rea) रहको नदेखिएको र प्रतिवादीहरूको कार्य तेस्रो पक्षको हस्तक्षेपबाट रोकिएको अवस्था पनि नहुँदा ज्यान मार्ने उद्योग अन्तर्गतको कसूर मान्ने अवस्था रहेको भन्न नसकिने ।
- पीडितको एउटा आँखाको हेर्ने शक्ति नष्ट भई अंगभंग भएकोले सोही महलको ६ नं. बमोजिम दण्ड सजाय हुनुपर्ने ।

३. नेपाल सरकार वि. दीपक लाय मगर समेत (ने.का.प. २०६६, अंक ५, नि.नं. ८१५०)

- एउटै वारदातलाई केही प्रतिवादीको हकमा व्यक्तिवादी मुद्दामा परिणत गर्ने र केही प्रतिवादीको हकमा सरकार वादी मुद्दा कायम गर्न नसकिने ।

- मनसाय भनेको कुरो कार्यले पनि प्रमाणित गर्ने कुरा हो । प्रतिवादीहरूको हुलको संख्या, हातमा लिएको खुकुरी जस्तो धारिलो हतियार, घाउको संख्या, बरामद भएको हतियार र त्यस्तो धारिलो हतियारले प्रहार गर्नु नै प्रतिवादीको मनसाय प्रमाणित हुनु हो ।

४. कुशेश्वर गुर्मीता समेत वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०६६, अंक १२, नि.नं. ८२८५)

- वारदातमा प्रयोग भएका हतियार बन्दुक प्रतिवादीहरूबाट वरामद हुन नसक्नुबाट वारदात नै घटित भएको होइन भन्ने निष्कर्ष निकाल्न नमिल्ने ।
- सामान्यतः ज्यान मार्ने उद्योगको वारदातमा तेस्रो पक्षीय अवरोधको सिद्धान्त Doctrine of third party intervention को विचार गर्नुपर्ने ।
- ज्यान मार्ने उद्योग गर्नु भनेको कसैको ज्यान मार्ने प्रयास गर्नु हो । टाढैबाट बम वा बन्दुकको गोली प्रहारबाट पनि कसैको ज्यान मार्ने प्रयास वा उद्योग गर्न सकिन्छ । त्यस्तो प्रहार संवेदनशील ठाउँमा र प्रहारकर्ताले ताकेको निशानामा लागेमा ज्यान मर्न सक्दछ । तर निशानामा वा मर्मस्थानमा नलागेमा ज्यान मर्दैन । यस्तोमा कुनै तेस्रो पक्षीय अवरोधको सिद्धान्त लागू नहुने ।
- फायर गर्नु नै ज्यान मार्ने प्रयास गर्नु हो । यसमा Third party intervention को सिद्धान्त ज्यान मार्ने उद्योगका अरु वारदात जस्तै गरी लागू हुन सक्दैन । अवरोधको पुष्टि नभएबाट ज्यान मार्ने उद्योगको वारदात घटित भएको होइन भनी भन्न मिल्ने ।

५. नेपाल सरकार वि. राजेन्द्रसिंह सिख (ने.का.प. २०६८, अंक ४, नि.नं. ८५९९)

- आपराधिक कार्य भैसकेको तर पूर्णता नपाएको अवस्था भएमा मात्र त्यो उद्योग हुने हो । यदि त्यस्तो कार्यले पूर्णता पाएको अवस्था भएमा सो कार्यले पूर्ण अपराध नै स्थापित हुन जाने हुन्छ, यस्तो अवस्थालाई उद्योग मात्र मान्न नमिल्ने ।

६. नेपाल सरकार वि. राजीनन सहनी समेत (ने.का.प. २०६८, अंक १२, नि.नं. ८७३४)

- कुटपिटको वारदात र ज्यान मार्ने उद्योगको वारदात नितान्त फरक अवस्थाका कसूर हुन् । कुटपिटको वारदातमा सामान्य घाइते बनाउनेसम्मको मनसाय भए पनि ज्यानै लिने गरी प्रहार गर्ने इच्छानिहित रहेको हुँदैन र त्यस्तो परिणामको अपेक्षा पनि गरिएको हुँदैन, जुन ज्यान मार्ने उद्योगमा अन्तर्निहित रहने ।
- सामान्य कुटपिटको वारदातमा सामान्य हतियारको प्रयोग गरी पीडितलाई शारीरिक चोट पुऱ्याई घाइतेसम्म पार्ने उद्देश्यले सो क्रिया गरिएको हुन्छ भने ज्यान मार्ने उद्योगमा पीडितको ज्यानै लिने उद्देश्यले हतियारको प्रयोग गरिएको हुन्छ । यसरी कुटपिट र ज्यान मार्ने उद्योगको वारदातमा उल्लिखित कुराहरूको अलावा नियत र मनसाय तत्त्व प्रमुख रूपमा विचारणीय हुने ।

- ज्यान मार्ने उद्योगमा ज्यान मार्ने मनसाय थियो वा थिएन भन्ने कुरा पीडित उपरको प्रहारको पद्धति र हतियार प्रयोग गरिएको भए सो हतियारको प्रकृति र त्यसको प्रयोगको अवस्थाबाट पहिचान गर्न सकिने ।
- वारदातमा धार नभएको र धार भएको हतियार तथा गोली फायर हुने हतियारको प्रयोग र पद्धतिको अवस्था समान हुँदैन । धार नभएको वा भएको हतियार कुन हदसम्म कहाँ प्रहार गर्ने भन्ने प्रहारकर्ताले अनुभव गर्न सक्छ । पीडितलाई सामान्य घाउ चोट पार्ने वा प्रहार घातक बनाउने भन्ने कुरा प्रहारकर्ताको इच्छामा निर्भर गर्दछ । प्रहार घातक र ज्यान मार्न सक्ने किसिमको छ भने त्यस अवस्थामा ज्यान मार्ने उद्योगको कसूर हुन वारदातको अवस्था र प्रकृति अनुसार तेस्रो पक्षको उपस्थिति आवश्यक हुन सक्ने अवस्था पनि रहन जान्छ । तर गोली फायर गर्ने हतियारको प्रयोगको अवस्था भने अन्य हतियार प्रयोगको अवस्था जस्तो हुँदैन । गोली प्रहार गर्दा प्रहारकर्ताले चाहेको हदसम्म गोलीको असरलाई सीमित गर्न नसक्ने ।
- कुनै मानिसलाई ताकेर गोली प्रहार गरिएको छ भने त्यो निश्चित रूपले सो मानिसको ज्यानै मार्नका लागि प्रहार गरिएको भनी स्वाभाविक निष्कर्षमा पुग्न सकिने ।
- बन्दुकको गोली प्रहार सामान्य शारीरिक क्षतिको लागि वा कुटपिटबाट पर्न सक्ने जस्तो चोट पुर्‍याउनका लागि हुँदैन । ज्यान मार्ने नै नियतले गोली प्रहार गरिएको भए पनि निशाना गलत भएमा वा पीडितको तत्कालको छलछाँम वा आफूलाई बचाउन शरीरलाई गतिशील तुल्याएर होस् वा हान्ने मानिसको निशाना छल्न अन्य उपाय गरेर होस्, प्रहारकर्ताको प्रहार सही ठाउँमा लाग्न नसकी पीडित मर्न नसकेको हुन्छ वा घाइते भए पनि तत्काल प्राप्त उपचारको कारण मर्न नपाएको हुन सक्छ । यी कुराहरू कुटपिट र ज्यान मार्ने उद्योगको कसूर कायम गर्ने सन्दर्भमा न्यायिक विश्लेषण र प्रमाण मूल्याङ्कनको विषय हुने ।
- बन्दुकबाट गोली फायर गर्न लागेको पीडकलाई सो फायर गर्न रोक्न नसक्ने अवस्थामा सो गोलीलाई छल्नु बाहेक त्यसबाट बच्न अन्य हस्तक्षेपको विकल्प रहन सक्ने अवस्था नरहने हुँदा ताकेर गोली फायर गरेको अवस्थामा मृत्यु नभएकै कारण मार्ने मनसाय राखेको थिएन भन्नु न्यायसंगत र तर्कपूर्ण नहुने ।

७. नेपाल सरकार वि. अशोक सितिखु समेत (ने.का.प. २०६९, अंक १, नि.नं. ८७६१)

- ज्यान सम्बन्धी अपराधहरूमा कर्तव्य ज्यान र यसको उद्योगको बीचमा अपराध स्थापित गर्ने तत्वहरूको रूपमा रहेको कार्य (Actus Reus) र वैध प्रतिरक्षाको अभाव (Absence of Valid Defense) को दृष्टिकोणबाट हेर्दा कुनै भिन्नता रहेको हुँदैन । केवल परिणामको दृष्टिले अपराधले पूर्णता पाउन मात्र बाँकी रहेको हुन्छ ।

कुनै अपराधको सन्दर्भमा सो अपराध गर्ने उद्योगको प्रश्न मनसायपूर्वक गरिएको अपराधिक कार्यमा मात्र सान्दर्भिक हुन आउने ।

- मनसायपूर्वक गरिएको अपराधमा मनसाय, तयारी, उद्योग र पूर्ण अपराधका चार चरणहरूमध्ये मनसाय र तयारिसम्मको चरणमा त्यस्तो अपराध गर्न चाहने व्यक्तिले अपराधिक कार्य घटाउनको लागि कुनै कार्य नगरेको हुनाले यो चरणसम्म अपराधको उद्योगको प्रश्न नउठ्ने ।
- अपराध गर्न चाहने व्यक्तिले मनसाय अनुसारको तयारी पूरा गरी मनसायलाई कार्यरूप दिन सारवान रूपमा (Substantially) कुनै अपराधिक कार्य गरेको तर कुनै कारणले निजको कार्यबाट निजले अपेक्षा गरेको परिणाम प्राप्त नभएको अवस्थालाई उद्योगको रूपमा लिन सकिन्छ । यस्तो अपूर्ण कार्यलाई छुट्टै अपराधको रूपमा परिभाषित गरी कानूनले दण्डनीय बनाएको अवस्थामा सो कार्य गर्ने व्यक्तिले कानूनमा उल्लेखित अपराधिक दायित्व बहन गर्नुपर्ने ।
- ज्यान मार्ने उद्योगको अपराधमा कर्तव्य ज्यानको अपराधको लागि आवश्यक पर्ने अपराधिक कार्य, अपराधिक मनसाय र वैध प्रतिरक्षाको अभाव समेतका सबै तत्वहरू विद्यमान हुनुपर्दछ । तर, परिणामका दृष्टिले पीडितको मृत्यु भएको हुन भने नहुने ।
- ज्यान मार्ने मनसाय राखेर पीडित माथि कुनै किसिमको प्रहार वा अन्य कुनै प्रकारको अपराधिक कार्य गर्दछ र उसलाई वैध प्रतिरक्षा उपलब्ध छैन भने त्यस्तो प्रतिवादीले ज्यान मार्ने उद्योगको अपराध गरेको मान्नुपर्ने ।
- ज्यान मर्न नपाएको अवस्था हुनको लागि तेस्रो पक्षको उपस्थिति अनिवार्य भने होइन । तेस्रो पक्षले हस्तक्षेप गरेको हुन पनि सक्दछ र नगरेको पनि हुन सक्दछ । कारण जेसुकै भए पनि ज्यान मर्नबाट बच्नु र कर्तव्य ज्यानको वारदातको लागि आवश्यक सबै तत्वहरूको विद्यमानता हुनु नै ज्यान मार्ने उद्योगको वारदात स्थापित हुन पर्याप्त हुने ।
- वारदातस्थलमा हातहतियार सहितका समूहमा प्रवेश गरेको अवस्थामा निजहरूले मार्ने मनसायले नै पीडित माथि हतियार प्रहार गरेको भए बाँच्न सक्ने अवस्था देखिन आउँदैन । यसबाट प्रतिवादीहरूमा जाहेरवालालाई मार्नेसम्मको मनसाय (Intention) थियो भन्ने स्थापित हुन नआउने ।

८. नेपाल सरकार वि. सीता चौलागाई (ने.का.प. २०६९, अंक ५, नि.नं. ८८२५)

- ज्यान मार्ने उद्योग मुद्दामा पीडितलाई पर्न गएको चोट र त्यसको असरलाई मात्र ज्यान मार्ने उद्योग गरेको हो होइन भनी ठहर गर्ने निर्णायक प्रमाण मानिँदैन, ज्यान मर्नेसम्मको कार्य गरिसकेको हो होइन भन्ने कुरा महत्वपूर्ण हुन्छ । तथापि घाउको अवस्थाले सांघातिकताको वस्तुगत रूपमा मूल्याङ्कन गर्ने आधार हुने हुँदा त्यस्तो प्रमाणलाई अदालतले महत्वपूर्ण प्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्नुपर्ने ।

९. नेपाल सरकार वि. वीरबहादुर सार्की (ने.का.प. २०७०, अंक १०, नि.नं. १०६५)

- ज्यान सम्बन्धी अपराधहरूमध्ये कर्तव्य ज्यान (Murder) र यसको उद्योग (Attempt to Murder) को बीचमा अपराधका तत्वहरूको रूपमा रहेका आपराधिक कार्य (Actus reus) र आपराधिक मनसाय (Mens reus) को संयोजनात्मक उपस्थितिको दृष्टिबाट भिन्नता रहेको हुँदैन । दुवै प्रकृतिका अपराधमा सो अपराध गर्ने व्यक्तिले पीडितको मृत्युको मनसाय राखेर आफ्नो कार्यबाट आपराधिक कार्य सम्पन्न गरेको हुन्छ । तर ज्यान मार्ने उद्योगको अपराध कायम हुनको लागि कुनै कारणले कर्ताको अपेक्षा अनुसार पीडितको मृत्यु भएको हुँदैन । ज्यान सम्बन्धी महलको १५ नं. बमोजिम मनसाय तत्वको विद्यमानता आवश्यक हुन्छ र यस्तो मनसाय अभियुक्तको क्रियाबाट स्पष्ट हुन्छ । ज्यान मार्ने मनसाय रहेको अवस्थामा ज्यान मार्न नपाएको स्पष्ट कारण र अवस्था देखिनुपर्ने ।

१०. रविन थापा समेत वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७०, अंक ११, नि.नं. १०८१)

- प्रतिवादीहरूले जाहेरवालालाई फायर गर्दाका साथसाथै गुहारगुहार भनी जाहेरवाला कराएको कारणले तुरुन्त गाउँलेहरूको उपस्थिति भई एकैछिनमा धेरै जमात अगाडि आई प्रतिवादीहरूलाई लखेट्दै लगेको कारणबाट पनि अन्य फायर हुन नसकेको अवस्था देखिँदा हारगुहार गर्दा साथै गाउँलेहरूको भीड तुरुन्त अगाडि आउनु नै तेस्रो तत्वको उपस्थिति भएको देखिने ।
- पेस्तोल जस्तो जोखिमी हतियारले पूर्ण मनसायपूर्वक जानीजानी जाहेरवाला माथि पेस्तोल प्रहार गरी घाइते पारी ज्यान मर्नेसम्मको काम गरेको तर कुनै तरहले ज्यान मर्न नपाएको हुँदा यी प्रतिवादीहरूले ज्यान मार्ने उद्योगको कसूर गरेको ठहर्ने ।

११. नेपाल सरकार वि. चन्द्रनाथ (ने.का.प. २०७२, अंक ४, नि.नं. १३८६)

- प्रतिवादीको पीडितलाई मार्ने नै मनसाय रहेको भए घर कोठामा बन्दुक, बासुलो, छिनो जस्ता जोखिमी हतियार रहेका प्रतिवादीले ती हतियारको प्रयोग नगरी हँसियाको प्रयोग गर्ने, नाक टोक्ने जस्ता कार्य मात्र गरेकोबाट ज्यान मार्ने उद्देश्यले तयारीको साथ बसेको भन्न सकिने अवस्था नदेखिने ।
- ज्यान मार्ने उद्योगको अपराध ठहर हुनका लागि प्रतिवादीले पीडितलाई मार्ने मानसाय राखी सोही बमोजिमको कार्य गरेको प्रमाणित हुनुपर्छ र त्यस्तो कार्यको परिणाम स्वरूप पीडितको कुनै कारणवश ज्यानसम्म बच्न गएको अवस्था स्पष्टरूपमा स्थापित हुनुपर्छ । ज्यान बचेको कारण तेस्रो पक्षको उपस्थिति हुनु नहुनुले अपराध घट्टाको परिस्थिति अनुरूप केही निष्कर्षमा पुग्न सजिलो हुन्छ, तर त्यही एउटा कारणबाट मात्र ज्यान मार्ने मानसाय थियो कि थिएन भनी भन्न सकिने अवस्था हुन्छ नै भन्न मिल्दैन । तेस्रो पक्षको उपस्थिति भन्दा पनि ज्यान मार्ने

मनसाय हुनु ज्यान मार्ने उद्योगको अपराधमा आवश्यक तत्वको रूपमा रहने ।

- प्रतिवादीले बन्दुक वा बासुलो लिई जाहेरवाला पीडितसमेतको घरमा वा निजहरू रहने ठाउँमा गएको देखिँदै न पीडितसहितका व्यक्ति प्रतिवादीको घरमा नगएको अवस्थामा वारदात हुने अवस्था आउने थिएन । पीडितसमेतका व्यक्ति आफ्नो घरमा आउलान् र आफूसँग भएका हतियार प्रहार गरूला भनी पूर्व तयारीका साथ यी प्रतिवादी बसेका र निजहरू आउने बित्तिकै मार्ने मानसाय राखी हतियार प्रहार गरेको भनी मान्न तर्कसङ्गत हुने नदेखिने ।

१२. नेपाल सरकार वि. ऐजुव खाँ मियाँ (ने.का.प २०७४, अंक ६, नि. नं. ९८३०)

- आपराधिक कार्य (Actus reus) लाई हामी परम्परागत रूपमा बुझ्न अभ्यस्त छौं । जबकी उद्योगको अपराध हुनको लागि हातहतियार नै प्रयोग हुन वा शारीरिक आक्रमण हुन अनिवार्य हुँदैन । तर यस्ता विवाद हामी समक्ष आउँदा हाम्रो प्रथम दृष्टि के कस्तो हतियार प्रयोग भएको छ भन्नेस त्यस्तै गरी शरीरको के कुन भागमा चोट परेको छ भन्दा पनि चोट कति गम्भीर छ भन्नेतर्फ जान्छ । हतियार पनि महत्वपूर्ण होला, चोटको गाम्भीर्य पनि सान्दर्भिक होला तर घटनाक्रमको समग्रताको सन्दर्भमा के मनसाय राखी गर्न खोजिएको हो, के गरी सकिएको छ, के हुन बाकी छ, र सो कार्य इच्छित परिणामको के कति नजिक छ भन्ने कुरालाई पनि उत्तिकै महत्वका साथ हेरिनु पर्ने ।
- वस्तुतः मनसाय तत्व आपराधिक कार्यबाट नै खोजिने र हेरिने विषय होस त्यसैले यो सधैं मुखरित अवस्थामा नहुन पनि सक्छ । कार्यको प्रकृति, सम्भावित परिणाम र सो परिणाम ल्याउन अभियुक्तले चालेको कदमहरूको समग्रतामा नै मनसाय तत्वको खोजी गरिनुपर्छ । अभियुक्तले आफ्नो कार्यको सम्भावित परिणाम यस्तो हुन सक्छ भन्ने जानकारी वा ज्ञान राखेको थियो वा थिएनस कार्यलाई हेरी यस्तो कार्यबाट यस्तो परिणाम निस्कन्छ भनी सामान्य समझको व्यक्तिले पनि भन्न सक्ने अवस्था अमुक वारदातमा थियो वा थिएन भन्ने यकिन गरिनुपर्छ । अर्थात् प्रतिवादीले कसूर गर्ने मनसाय राखेको भन्ने स्पष्टरूपमा भन्न नसकिए पनि सम्भावित परिणामबारे जानकारी राखेको थियो वा सामान्य समझको व्यक्तिले यस्तो परिणामबारे जानकारी वा ज्ञान राख्दछ भन्न सकिने अवस्था थियो भने कसूरदारले मनसाय राखेको रहेछ भन्ने मान्नु पर्ने ।
- वस्तुतः उद्योगको कसूरमा आपराधिक कार्य (Actus reus) हुनको लागि “मर्नेसम्मको काम गरेको” हुनुपर्छ तर सो कार्य जे पनि हुन सक्छ, यसको सूची अनन्त बन्न सक्छ । त्यसैले उद्योगको कसूरमा के कार्य गर्योर भन्नेभन्दा पनि के कस्तो परिस्थितिमा के कति गम्भीर कार्य गर्‍यो र सो कार्य पूर्ण अपराधको कति नजिक छ भन्ने हेरिनु पर्ने ।

१३. नेपाल सरकार वि. गणेश राई (ने.का.प. २०७४, अंक १२, नि.नं. ९९०६)

- ज्यान मार्ने उद्योगको कसूर कायम हुनका लागि मार्ने नियतले प्रहार गरेको र उक्त प्रहारबाट मर्नेसम्मको कार्य भएको देखिने हुनुपर्दछ । यस आधारमा हेर्दा ज्यान मार्ने उद्योग मुद्दा ज्यान मर्नु अगाडिको अपूर्ण अपराधको सम्बन्धमा आकर्षित हुने । उद्योगको कार्य त्यस्तो अवस्था हो जुन कुनै तत्व वा वस्तुले बीचमा हस्तक्षेप वा बाधा खडा नगरेको भए त्यहाँ पूर्ण अपराध हुने निश्चित थियो । उद्योग अपराधको त्यस्तो चरण हो जहाँ मनसाय, सोअनुसारको तयारी र अपराधको लागि साधन र स्रोतको परिचालन गरिएको अवस्थामा समेत सोचे अनुसारको काम वा परिणाम निस्किसकेको हुँदैन । उद्देश्यमूलक ढंगबाट गरिएको आपराधिक कार्यको निश्चित श्रृंखला जसमा अवरोधको अवस्थाको कारण ज्यान मर्न नपाएको अवस्था नै आपराधिक उद्योगको रूपमा रहने ।

१४. नेपाल सरकार वि. बिक्रम गुरुङ (ने.का.प. २०७५, अंक २, नि.नं. ९९६०)

- प्रतिवादीले ताकेर गोली प्रहार गरी पीडित मर्न नपाएको अवस्था देखिनु नै मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १५ नं. को ज्यान मार्ने कसूर गरेको स्थापित हुने ।

१५. नेपाल सरकार वि. शैलेश कोइराला (ने.का.प. २०७५, अंक २, नि.नं. ९९६१)

- वारदातको समयमा तेस्रो पक्षको उपस्थितिको कारणले पीडितको ज्यान मर्न नपाएको भन्ने प्रत्यक्ष प्रमाणबाट टड्कारै रूपमा देखिन र पुष्टि हुन सकेको अवस्थामा ज्यान मार्ने उद्योगको कसूर पुष्टि हुने योभन्दा उत्तम र विशिष्ट श्रेणीको आधार हुन नसक्ने ।
- वारदातको प्रकृति एवं पृष्ठभूमि, व्यक्तिहरूको संलग्नता, पूर्व रिसइवी एवं इविलाग र मनसायको विद्यमानता, पूर्व तयारी एवं योजना र सोच, प्रयोग भएको साधन एवं हतियार, पीडितलाई चोट लागेको शरीरको भाग, चोटको प्रकृति र संख्या, पीडितको तत्काल मर्ने बाँच्ने दोसाँधको अवस्था, पीडितले तत्काल प्राप्त गरेको उद्धार र उपचारको व्यवस्था आदिले पनि तत्काल तेस्रो पक्षको उपस्थिति भए नभएको अवस्थालाई गौण र तेस्रो पक्षको उपस्थितिको तुलनामा पीडितलाई लागेको गम्भीर प्रकृतिको चोटलाई नै गम्भीर मानी प्राथमिकता दिई सोलाई नै उद्योगको कसूरलाई पुष्टि गर्ने पर्याप्त आधारको रूपमा लिन सकिने ।
- ज्यान मार्ने उद्योगको वारदात व्यक्तिहरूको समूहबाट आक्रमण भएको अवस्थामा चोट छाड्ने लगायत सो कार्यमा प्रत्यक्ष रूपमा सघाउ पुऱ्याउने हिसाबले सहयोग गर्ने वा चोट छाड्ने क्रियामा संलग्न हुनेलाई पनि मुख्य कसूरदारसरह एउटै श्रेणीमा राखेको हुँदा ज्यान मार्ने उद्योगको वारदातको जुनसुकै अवस्थाको जुनसुकै प्रकृतिको क्रियामा संलग्न हुनेलाई पनि मुख्य कसूरदारसँग छुट्याएर हेर्न मिल्ने अवस्था देखिँदैन । मुख्य अभियुक्तको कार्य ज्यान मार्ने उद्योगको कसूरको दायराभित्र

परेपछि सो सरहका कार्यमा प्रत्यक्ष, क्रियात्मक एवं सहभागितात्मक रूपमा अन्य अभियुक्तहरू पनि संलग्न रहेको प्रमाणबाट पुष्टि हुन गएमा तिनीहरू पनि सोही प्रमाणको आधारमा सोही कसूरको दायराभित्र नै पर्न आउने ।

१६. नेपाल सरकार वि. शंकर वि.क. (ने.का.प. २०७५, अंक ८, नि. नं. १००७०)

- मुख्यतः अपराधका चारवटा चरणहरू हुन्छन् । पहिलो हो अपराध गर्ने मनसाय चरणः यस चरणमा कसैले कुनै अपराध गर्ने बारेमा सोच्दछ वा मनसायको उत्पत्ति गर्दछ । दोस्रो हो तयारी चरणः यसमा मनले सोचेको कुरालाई कार्य रूप दिनका लागि आवश्यक पूर्वाधारहरू तयार वा वातावरण निर्माण गरिन्छ । तेस्रो हो उद्योग चरणः यसमा अपराधको तयारी पश्चात् तयारीकर्ताले मनसायपूर्वक अपराध घटाउन वास्तविक कार्यमा उत्रन्छ, तर केही अवरोधका कारणबाट अपराध पूरा हुन नपाई खाली पूर्ण अपराधको प्रयत्न मात्र हुन्छ । चौथो तथा अन्तिममाः यसरी अवरोध नआएको भए पूर्ण रूपमा आपराधिक कार्य सम्पन्न हुन्छ । यसबाट अभियुक्तलाई लगाइएको कसूरप्रति निजको अन्तिम प्रयास असफल भएको अवस्था नै आपराधिक उद्योग हो भन्ने स्पष्ट हुन्छ । यदि उद्योग सफल भएको भए उसको इच्छित अपराध पूरा हुने थियो भन्ने अवस्था नै अपराधको उद्योग हो । यसरी अपराधको उद्योग भन्नाले अपराध गर्नको लागि आपराधिक मनसायसहित आपराधिक कार्य प्रक्रिया सुरू गरिसकेको तर कुनै कारणवश इच्छित परिणाम प्राप्त गर्न नसकेको अवस्था हुने ।

१७. नेपाल सरकार वि. सितामणि (ने.का.प. २०७५, अंक ८, नि.नं. १००८३)

- आपराधिक कार्यको मनसाय कुनै छुट्टै रूपमा जाँच गरी पत्ता लगाउनुपर्ने विषय होइन । आपराधिक मनसाय थियो कि थिएन ? भन्ने तथ्य अपराध हुँदाको परिस्थिति, अपराध गर्न प्रयोग भएको साधन र सो साधनको प्रयोग गर्ने तरिका, अभियुक्तले वारदात गर्नुअघि वा वारदात हुँदाका अवस्थामा वा वारदातपछि अपनाएको व्यवहार र गरेका क्रियाकलाप आदि जस्ता कुराबाट पत्ता लगाउनुपर्ने ।

१८. नेपाल सरकार वि. सञ्जु श्रेष्ठ समेत (ने.का.प. २०७६ अंक ८, नि.नं. १०३३६)

- प्रतिवादीले ज्यान मार्ने मनसाय राखेर पीडित माथि कुनै किसिमले प्रहार गर्दछ र उसलाई वैध प्रतिरक्षा उपलब्ध छैन भने त्यस्तो प्रतिवादीले ज्यान मार्ने उद्योगको अपराध गरेको मान्नु पर्ने हुन्छ । ज्यान मर्न नपाएको अवस्था हुनको लागि तेस्रो पक्षको उपस्थिति अनिवार्य भने होइन । तेस्रो पक्षले हस्तक्षेप गरेको पनि हुन सक्दछ वा नगरेको पनि हुन सक्दछ । कारण जेसुकै भए पनि ज्यान मर्नबाट बच्नु र कर्तव्य ज्यानको वारदातको लागि आवश्यक सबै तत्वहरूको विद्यमानता हुनु नै ज्यान मार्ने उद्योगको वारदात स्थापित हुन पर्याप्त हुने ।

सरेको मनसाय/पीडितको पहिचान गर्नमा मूल

१. नेपाल सरकार वि. ज्ञानबहादुर भट्टराई (ने.का.प. २०७०, अंक १०, नि.नं. १०६६)

- एउटा अपराध गर्ने उद्देश्यले गरिएको आपराधिक कार्यबाट अर्को आपराधिक कार्य हुन गएमा पछिल्लो आपराधिक कार्य नै मनसाय नभएको भन्ने आधारमा प्रतिवादीले कसूरबाट उन्मुक्ती पाउन सक्दैन, सरेको मनसाय (Transferred malice) को सिद्धान्त अन्तर्गत कसूरदार कायम हुने ।

२. नेपाल सरकार वि. यामबहादुर कामी (ने.का.प. २०७३, अंक १, नि.नं. १५३७)

- प्रतिवादीले मृतकलाई लक्ष्य गरी मुझो प्रहार गरेको नभए पनि मृतकका छोरा राजिनलाई ठीक पार्ने मनसाय लिई कम्मरमा छुरी बाँधी हातमा मुझो लिई गएको र राजिनलाई हान्ने मनसायले मुझो प्रहार गरेकोमा मृतकलाई लाग्न गएको भन्ने निज प्रतिवादीको बयानबाटै खुल्न आएबाट प्रतिवादी दलबहादुरले राजिन वि.क.लाई मार्ने मनसाय लिई वारदातस्थलमा गएकोमा राजिनलाई प्रहार गरेको मुझोले बीचमा छुट्याउन आएका आसबहादुरलाई लागेर मृत्यु हुन गएकोसम्म देखिन्छ । राजिन र दलबहादुरको बिचमा आसबहादुर नआएका भए सो मुझोको प्रहारबाट राजिनको मृत्यु हुने अवस्था देखिएकाले त्यहाँ प्रतिवादीको आपराधिक मनसाय थिएन भन्न सकिने अवस्था पनि नदेखिने । एउटालाई लक्षित गरी प्रहार गर्दा अर्को व्यक्तिलाई लाग्न गई मृत्यु हुन्छ भने त्यस्तो अवस्थामा मनसाय तत्वको अभाव रहेको भनी व्याख्या गर्न मिल्दैन । त्यस्तोलाई सरेको मनसायबाट भएको आपराधिक कार्य मान्नु पर्ने ।

३. हर्कबहादुर विश्वकर्मा वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७६ अंक ६, नि.नं. १०२८९)

- जहाँ अभियुक्तले एउटा कार्यको लागि जाँनी बुझीकन कार्य गरेको हुन्छ तर विषयवस्तु अर्को परेको हुन्छ भने यस्तोलाई दुर्भावना सरेको वा दायित्व स्थानान्तरण (Transferred malice) भएको मान्नुपर्छ । यदि कुनै व्यक्तिले मनसायपूर्वक कुनै अपराध गर्न खोज्दछ र उसको असक्षमताको कारण अर्को व्यक्ति परि सो अपराधको परिणाम निस्कन पुग्दछ भने यस्तो अवस्थामा सरेको मनसाय तथा दायित्व (Doctrine of transferred malice) को सिद्धान्त लागू भई सो व्यक्तिले कानूनले तोके बमोजिमको दायित्व बहन गर्नुपर्ने ।

जरियाको सिद्धान्त

१. वीरमान लुङ्गेली (मगर) वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०६९, अंक ६, नि.नं. ८८५३)

- फौजदारी अपराधमा जरियाको सिद्धान्त (Doctrine of Causation) अनुसार फौजदारी दायित्व बहन गराउनका लागि फौजदारी कानूनले निषेध गरेको परिणाम कसको कार्यबाट उत्पन्न भएको हो भन्ने कुरा महत्वपूर्ण हुने ।

- कार्य र परिणामको अवधि लामो अन्तरालयुक्त भएको अवस्थामा तेस्रो पक्षको कुनै कार्य वा मृतकको अनपेक्षित व्यवहार वा अन्य कुनै कारणले निषेधित परिणाम ल्याउनमा योगदान गरेको अवस्थामा त्यस्तो परिणामको लागि पहिलो जिम्मेवार मानिएको प्रतिवादीको फौजदारी दायित्व निर्धारण गर्नु न्याय निरूपण गर्ने निकायको अत्यन्त महत्वपूर्ण र जटिल दायित्व बन्न पुग्ने ।
- टाउकाको हड्डी फुटेको र सोही चोटबाट थला परी मृत्यु भएको प्रमाणित भई रहेको अवस्थामा मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको ८ नम्बर आकर्षित हुने ।
- दाउराको चौरपटको प्रहारलाई सावधानीपूर्वक भएको प्रहार मान्न नमिल्ने ।
- चित्तमा लाग्ने भन्ने कुरा मनोगत हुन सक्दैन । सर्वप्रथम आधार र कारणको विश्लेषणबाट नै अ.वं. १८८ नं. को प्रयोग हुने वा नहुने निष्कर्ष निकाल्नु पर्दछ ।

२. उपेन्द्र शाक्य वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७०, अंक २, नि.नं. ८९५५)

- कुरूप अनुहारको छाला मिलाउनका लागि गरिएको अपरेशनसित सम्बन्धित एनेस्थेसिया समेतको औषधिहरूका कारण मृत्यु भएको अवस्थामा त्यसलाई एक महिना अगाडि एसिड फालेको वारदातसँग जोडी सोही जरियाबाट मृत्यु भएको भन्ने निष्कर्षमा पुग्न नसकिने । कुरूपतालाई ठीक पार्ने उद्देश्यले गरे गराएको अपरेशनको क्रममा भएको मृत्युको सम्बन्ध मृत्यु हुनु भन्दा एक महिना अगावै एसिड फालिएको घटनासँग जोडेर दोषी र मृत्युको कारक बनाउनु औचित्यपूर्ण, तर्कसंगत, कानूनसम्मत र न्यायपूर्ण नहुने ।
- एसिडको प्रभाव वा कारणबाट मृत्यु भएको नभई अपरेशनको क्रममा प्रयोग भएको “विभिन्न औषधिको Side Effect वा Toxic Effect तथा भेन्टिलेटरले स्वास नलीमा सुजन भएको कारण समेतबाट मृत्यु भएको” भन्ने विशेषज्ञ चिकित्सकहरूको प्रतिवेदन र अदालतमा भएको बकपत्र समेतबाट देखिएको अवस्थामा ज्यान सम्बन्धीको १४ नं. अनुसार सजाय गर्न नमिल्ने ।
- साधारण लाठी, ढुङ्गा, लात मुक्काको प्रहार नगरी एसिड अनुहारमा फालेको र निज उपचार गरी निको भई डिस्चार्ज भैसकेपछि अनुहारको जलेको भाग पूर्व रूपमा ल्याउने प्रयास स्वरूप अपरेशन गर्दा ऐनले तोकेको समयवधि २१ दिनपछि मृत्यु भएकाले ज्यान सम्बन्धीको १४ नं. अनुसार कुटपिटको घटनाबाट थला परेको नभएमा वा ऐनले तोकेको २१ दिनपछि मरेको अवस्थामा ज्यान सम्बन्धी महल अन्तर्गत ज्यान मारेको भनी सजाय गर्न कानून अनुकूल नहुने ।
- कुरूप अनुहारको छाला मिलाउनका लागि गरिएको अपरेशनसँग सम्बन्धित एनेस्थेसिया समेतको औषधिहरूका कारण मृत्यु भएको अवस्थामा त्यसलाई एक महिना अगाडि एसिड फालेको वारदातसँगै जोडी सोही जरियाबाट मृत्यु भएको भन्ने निष्कर्षमा पुग्न नसकिने ।

३. नेपाल सरकार वि. नेत्रबहादुर मगर (ने.का.प. २०७०, अंक ६, नि.नं. ९०२७)

- छुरा जस्तो जोखिम हतियारले कलेजोसम्म काटिने गरी प्रहार भएको वारदातलाई मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धीको महलको ५ नं. ले भवितव्य ठहरिने प्रकृतिको मान्ने अवस्था नदेखिने ।

- मृत्युको कारणमा त्यही वारदातमा कलेजोसम्म काटिएको समेतबाट रगतमा संक्रमण भएको तथ्य लाश जाँच परीक्षण प्रतिवेदनबाट देखिँदा वारदात मितिबाट २१ दिनभित्र घाइते परलोक नभएकोले मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धीको महलको ९ नं. बाट ज्यान मुद्दा चलन सक्दैन भन्ने प्रतिवादीको भनाई रहेको देखिन्छ । उक्त ऐनको ९ नं. आकृष्ट हुन ज्यान मार्नलाई अङ्ग भाँच्ने छिन्ने बाहेकको अवस्था हुनुपर्ने हुन्छ । वारदातमा धारिलो हतियारले कलेजोसम्म काटिने गरी प्रहार भएको देखिँदा ज्यान मार्नलाई अङ्ग भाँच्ने छिन्ने अवस्था भएन भन्न मिलेन । तसर्थ मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धीको महलको ९ नं. बमोजिम २१ दिनभित्र वा बाहिर घाइते परलोक भएको भनी हेर्नुपर्ने स्थिति नरहने ।
- ज्यान सम्बन्धीको महलको ८ नं. ले यति दिनभित्रै परलोक हुनुपर्ने किटान नगरी घाइते थला परी जतिसुकै पछि मरे पनि ज्यानमाराको बात लाग्ने कानूनी व्यवस्था गरेकोमा कलेजो काटिएको निको नभई त्यसैको संक्रमणको कारणबाट घाइते परलोक भएको अवस्थामा ज्यान सम्बन्धीको महलको ८ नं. को प्रावधानले समेट् दैन भन्न नमिल्ने ।
- हुलमुलमा हानाहान हुँदा दुई प्रतिवादीहरूले मृतकलाई कुटपिट गरेको छुरा भाटा इत्यादिले प्रहार गरेको र घाइतेको ज्यान गएको अवस्थामा वारदातको प्रकृतिले ज्यान सम्बन्धीको महलको १३(३) नं. को अवस्था रहेको देखिने ।

४. बलराम खड्का वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७५, अंक ८, नि.नं. १००७६)

- भवितव्य नठहर्ने कुरामा कसैले कसैलाई कुनै तरहेले कुनै अंग भाँच्ने, छिनाल्ने गरी कुटपिट गरेकोमा त्यो थला परी निको नभई मरे कुटपिट गर्ने व्यक्तिलाई ज्यानमाराको बात लाग्छ । यस्तो अवस्थामा जतिसुकै समयपछि मरे पनि बात लाग्छ । यसमा सो चोट पीरले थला परी निको नभएको हुनुपर्छ । पहिलेको चोटपीडा एकपटक निको भइसकेको अवस्थामा भने बात लाग्दैन । बात लाग्न चोटपीडाको अनवरतता (Continuation) कायम भइरहेको हुनुपर्छ । टुट्नु (Break) हुँदैन । प्रतिवादीको कुटपिटकै कारण पीडित थला परी सोही चोटपिरका कारणबाट पीडितको मृत्यु भएको देखिएको अवस्थामा प्रतिवादीलाई ज्यान सम्बन्धीको बात लाग्ने नै देखिने ।
- पहिले अपराधले पूर्णता नपाई उद्योगसम्म देखिएको स्थितिमा मुद्दा चल्दाचल्दैको अवस्थामा परिस्थितिमा परिवर्तन भई अपराधले पूर्णता प्राप्त गरेमा पूर्ण अपराधमा मुद्दा चलाउन र सजाय गर्न फौजदारी न्याय सिद्धान्तले रोकेको नदेखिने ।

आदेशप्रेरित हत्या

१. जीतबहादुर बुढाथोकी वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०६६, अंक ६, नि.नं. ८१६७)

- फौजदारी विधिशास्त्रमा मनसायप्रेरित हत्या हुन प्रतिवादीले मार्ने मनसाय राखेको हुनै पर्ने, मार्नु पर्ने खास उद्देश्य (Motive) भई त्यसको लागि तयारी र योजना जस्ता कुराहरू रहनुपर्ने मानिए पनि सबै परिस्थितिमा सबै मनसायप्रेरित हत्यामा योजना र तयारी हुनैपर्छ भन्ने अवस्था पनि रहँदैन । तथापि प्रतिवादीमा आफूले गरेको कार्यले मानिसको मृत्युको परिणाम निस्कन्छ भन्ने ज्ञान भई त्यो परिणामको

पूर्वानुमान लगाएको साथै त्यो परिणाम निस्कियोस् भन्ने इच्छा राखेको हुन्छ । तर कानूनले आत्मरक्षा वा प्रतिरक्षाको परिस्थितिको व्यवस्था गरेको छ, जसलाई वैध प्रतिरक्षाको उपस्थिति (Presence of Valid Defense) मानिन्छ, त्यो अवस्थामा केही गर्दा जुल्मीको मृत्यु भएमा त्यो मनसायप्रेरित हत्याको अपवाद स्वरूप देखा पर्ने ।

- आवेशप्रेरित हत्या पनि प्रतिवादीले आफूले आफैलाई नियन्त्रण गर्न नसकी उत्तेजित भई आफ्नो कर्तव्यबाट हुने परिणामको ख्यालै नगरी पीडितउपर आक्रमण गर्दा त्यो आक्रमणको कारणबाट पीडितको मृत्यु भएको अवस्था हो । तथापि प्रतिवादीलाई उत्तेजित पार्ने काम पीडित अर्थात् मृतकबाटै हुनुपर्ने ।
- पीडितको कारणबाट उत्पन्न हुने आवेशको अवस्था त्यो हदसम्मको हुनुपर्ने मानिन्छ, जुन अवस्थामा सामान्य सुभबुझ भएको मानिस (Reasonable Person) समेत उत्तेजित हुन्छ र आफ्नो उत्तेजित अवस्थालाई नियन्त्रण गर्न सकिरहेको हुँदैन । यस्तो उत्तेजना पीडितको क्रियाकलापबाट अचानक उत्पन्न भई प्रतिवादीले त्यसको आवेशले क्षणिक रूपमा (Temporarily) आत्मनियन्त्रण गुमाएको हुनुपर्ने ।
- आत्मनियन्त्रण गुमाउने अवस्था थियो थिएन भन्ने कुरा गणितीय हिसाबमा आंकलन गर्न नसकिए पनि यो कुनै घटना, परिस्थिति तथा मानवीय संवेदनशीलता जस्ता कुरामा भर पर्ने हुन्छ । यस्तो आवेशको अवस्था हुन प्रतिवादीले आफैले केही कुरा गरी पीडितबाट आफूलाई उत्तेजित पार्ने कार्य (Self-Induce Provocation) गरेको भन्ने हुन नहुनुका साथै पीडितको क्रियाकलापबाट उत्तेजित भए पनि त्यो उत्तेजना शान्त भएको (Cooling-off Blood) अवस्थाले पनि आवेशको स्थितिलाई वर्जित गर्ने ।

२. नेपाल सरकार वि. टेकबहादुर साँवा (लिम्बू) (ने.का.प. २०६६, अंक ११, नि.नं. ८२५८)

- मृतकको कार्यले प्रतिवादीले आत्मनियन्त्रण गुमाउने परिस्थितिको अवस्था थियो कि थिएन भन्ने कुरा गणितीय हिसाबमा मापन गर्न नसकिए पनि यस्तो कुरा कुनै घटनाको प्रकृति र परिस्थितिद्वारा निर्धारण गरिने कुरा हो । यसमा स्वाभाविक मानवीय भावना र संवेदनशीलता जस्ता कुराहरू पनि विचारणीय हुन्छन् । प्रतिवादीकै क्रियाकलापको कारण अथवा प्रतिवादीले नै पहिला मृतकलाई उत्तेजित पारी मृतकको प्रतिक्रियात्मक गतिविधिबाट आवेशको अवस्था उत्पन्न गराउने क्रिया सिर्जित भएमा त्यस अवस्थालाई तत्काल उठेको रिस अथवा तात्कालीन आवेशको संज्ञा दिन नमिल्ने ।
- आफ्नो इच्छित कार्यबाट उत्पन्न भएको परिणामलाई अनिच्छाको वा वेहोशीको अवस्थामा गरिएको कार्यको रूपमा हेर्न मिल्दैन । सचेत अवस्थामा आफूले गरेको कुनै कार्यले खराब परिणाम निकाल्न सक्छ भन्ने जान्दाजान्दै पनि सो कार्यमा तल्लीन भई खराब परिणाम उत्पन्न भएमा त्यसको जवाफदेहीता पनि निजले नै बहन गर्नुपर्ने ।
- आफ्नो स्वेच्छाले मादक पदार्थ सेवन गरेको र सो सेवनसमेतको असरबाट थप उत्तेजित भई मृतकलाई अन्धाधुन्ध कुटपिट गरेको कार्यबाट मृत्यु भएको हुँदा त्यस्तो अपराधलाई मनसायप्रेरित हत्याकै कोटीमा राखेर हेर्नुपर्ने ।

- सामान्य समझबुझको व्यक्तिले नशा हुने मादक पदार्थसमेत सेवन गरी वा नगरी गरेको कसूरको लागि ऐन बमोजिम हुने सजायको भागी पनि सोही व्यक्ति बन्नुपर्ने ।
- मादक पदार्थको सेवनबाट अपराधको प्रकृतिमा अन्तर नआउने र सजायमा छुटको आधार बन्न नसक्ने ।

३. श्री ५ को सरकार वि. अब्दुल अजीज मुसलमान भन्ने अजीज मुसलमान (ने.का.प. २०६७ अंक ४ नि.नं. ८३५४)

- कुनै कागज मृत्युकालीन घोषणा हो वा होइन निक्कै गर्न घोषणाकर्तालाई आफू मृत्युको सन्निकट रहेको आभास भएकै हुनुपर्ने मानेको छ । सिद्धान्ततः आफू पक्कै मर्ने अवस्थामा पुगेको आभास घोषणाकर्तालाई भएको सम्बन्धित कागजबाट देखिएको छ भन्ने स्थापित भएपछि मात्र त्यसका अन्तरवस्तुमा प्रवेश गर्न मिल्ने ।
- मृतकको कथन मृत्युकालीन घोषणा हुनका लागि घोषणाकर्ता कति समयभित्र मर्न पर्छ भन्ने सीमारेखा तोकिएको हुँदैन । तर, सो कथन र मृतकको मृत्युका बीच मृत्युका अन्य कारण र अवस्था विद्यमान हुन भन्न नहुने ।
- प्रमाण ऐनको दफा ११ को सीमामा परेन भन्दैमा कुनै लिखित अभिव्यक्ति प्रमाणशून्य हुँदैन । प्रमाण ऐनका अन्य कुनै व्यवस्था अन्तर्गत त्यो प्रमाण हुन सक्दछ भने त्यसको न्यायिक मूल्याङ्कन हुन सक्ने ।
- आफू उपर घटेको घटनाका सम्बन्धमा सविस्तार व्यक्त गरी गरिदिएको कागजलाई अन्य स्वतन्त्र प्रमाणबाट खण्डित भएको अवस्था नहुँदा प्रमाण ऐनको दफा १० बमोजिम प्रमाणको रूपमा ग्राह्य हुने ।
- मुख्य रूपमा आफुले गरेको कार्यले पीडित मानिसको मृत्युको परिणाम निम्त्याउँदैन भन्ने तर्फ कर्ता सचेत रहेको अवस्थामा दुर्भाग्यवस मानिसको मृत्यु भएमा त्यो भवितव्य हुने कानूनी मनसाय देखिन्छ । त्यसैले भवितव्य हत्यालाई सांयोगिक घटनाको रूपमा ग्रहण गरिन्छ । यसमा फौजदारी अपराधमा हुने आपराधिक तत्वमध्येको महत्वपूर्ण तत्व “मनासय”को अभाव रहेको हुन्छ । संयोगवस मानिसको मृत्यु हुने हुनाले यस्तो हत्यालाई मनसायप्रेरित हत्याको रूपमा हेरिँदैन । आफुले गरेको कामबाट मानिस मर्न सक्छ भन्ने परिणामको ज्ञान पनि यसका कर्तामा हुनु हुँदैन । ज्यान लिनेसम्मको रिसइवी पनि हुनु नहुने ।
- आवेशप्रेरित हत्या पनि प्रतिवादीले आफुले आफैँलाई नियन्त्रण गर्न नसकी तत्काल उत्पन्न कुनै कारणबाट उत्तेजित भई आफ्नो कार्यबाट हुने परिणामको ख्यालै नगरी पीडित उपर आक्रमण गर्दा त्यो आक्रमणको कारणबाट पीडितको मृत्यु भएको अवस्था हो । यसमा प्रतिवादीलाई उत्तेजित पार्ने काम पीडित अर्थात मृतकबाटै हुनु पर्दछ । यो उत्तेजना योजनाबद्ध वा पहिलेदेखि नै विद्यमान रहेको नभई तत्काल नै मृतकको व्यवहारका कारणले जन्मेको हुनुपर्ने ।
- पीडितको कारणबाट उत्पन्न हुन आवेशको अवस्था त्यो हदसम्म हुनुपर्ने मानिन्छ, जुन अवस्थामा सामान्य सुझबुझ भएको मानिस समेत सामान्य मानवीय कमजोरीका कारणबाट उत्तेजित हुन्छ, र आफ्नो उत्तेजित अवस्थालाई नियन्त्रण गर्न सकिरहेको हुँदैन । यस्तो उत्तेजना पीडितको क्रियाकलापबाट अचानक उत्पन्न

भई प्रतिवादीले त्यसको आवेशले क्षणिक रूपमा आत्मनियन्त्रण गुमाएको हुनुपर्छ । आत्मनियन्त्रण गुमाउने अवस्था थियो थिएन घटनाको परिस्थिति तथा मानवीय संवेदनशीलता जस्ता कुरामा भर पर्ने ।

४. नेपाल सरकार वि. विकास महत (ने.का.प. २०६७, अंक ७, नि.नं. ८४१५)

- आवेशमा उत्तेजित अवस्था कुन हदसम्म थियो भनी गणितीय हिसावले यकिन गर्न नसकिने भए पनि प्रतिवादी र मृतकबीचको सम्बन्ध र व्यवहार, मानवीय संवेदनशीलता, कुनै खास घटना वा परिस्थिति जस्ता कुरालाई आँकलन गर्न सकिने ।
- आवेशको उत्तेजना मृतकको क्रियाकलापबाट अचानक उत्पन्न भई त्यसको प्रभावले अभियुक्तले क्षणिक रूपमा आत्मनियन्त्रण गुमाएको अवस्था हुनुपर्ने ।
- मृतकको असह्य क्रिया उपर अभियुक्तले तत्कालै भावावेशको अवस्थामा प्रतिक्रियात्मक रूपमा मृतक उपर आक्रमण गरेको छैन र मृतक उपर आक्रमण गर्न मद्दतगार बोलाउने वा उपयुक्त र अनुकूल वातावरणको खोजी गरी मृतक उपर आक्रमण गरेको अवस्था छ भने त्यस अवस्थालाई आवेशको अवस्था समाप्त भएको मानिने हुँदा त्यस्तो हत्यालाई आवेशप्रेरित हत्याको संज्ञा नदिई मनसायप्रेरित हत्या नै मानिने ।
- फौजदारी विधिशास्त्रमा मनसायप्रेरित हत्या हुन प्रतिवादीले मार्ने मनसाय राखेको हुनै पर्ने, मार्नुपर्ने खास कारण भई त्यसको लागि तयारी र योजना जस्ता कुराहरू रहनुपर्ने मानिए तापनि सबै परिस्थिति र अवस्थामा मनसायप्रेरित हत्यामा योजना र तयारी हुनैपर्छ भन्ने अवस्था नरहने ।
- अवस्था र परिस्थिति अनुरूप अभियुक्तमा तत्काल मृतक उपर ज्यान लिनुपर्ने मनसाय तत्त्व जागृत भएको हुनसक्छ । वारदातमा प्रत्यक्ष प्रमाण भएको अवस्थामा मार्नु पर्ने खास कारणको खोजी गर्नु उपयुक्त नमानिने ।
- हरेक मनसायप्रेरित हत्यामा घातक वा जोखिमी हतियारको प्रयोग निर्णायक तत्त्व हुन सक्दैन । साधारण लाठा, ढुङ्गा वा लात, मुक्काको निर्धात प्रयोग मृत्युवरण गराउनमा पर्याप्त हुनसक्छ । त्यसैले आवेशप्रेरित हत्यामा कानूनले निर्धारण गरेको सबै तत्वहरू एक आपसमा गाँसिएर रहेको अवस्था हुनु अनिवार्य हुने ।
- मृतकले प्रतिवादीहरूलाई असह्य उत्तेजित पार्ने कुनै पनि क्रिया वा व्यवहार गरेको भन्ने नदेखिएको अवस्थामा मृतकलाई समूहगत रूपमा कुटपिट गरेको र उपचारको लागि लगेको अवस्थामा सोही कुटपिटको जरियाबाट मृतकको मृत्यु भएको अवस्थामा प्रतिवादीहरूको कार्य आवेशप्रेरित हत्याको रूपमा स्थापित नभई मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धी महलको १३(३) नं. अनुरूप मनसायप्रेरित हत्याकै कोटीमा पर्ने ।

५. अम्बरबहादुर पुन मगर वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७० अंक ४, नि. नं. ८९८८)

- कुनै अमुक घटना वा व्यवहार कुनै व्यक्तिका लागि तत्कालै गम्भीर प्रकृतिको रिस उठ्ने विषय बन्न सक्दछ भने कसैका लागि सामान्य वा कसैकसैलाई रिसै नउठ्ने पनि हुन सक्दछ । त्यसैले के कस्तो आचरण वा व्यवहारबाट के कस्तो प्रकृतिको

के कति मात्रामा रिस उठ्छ वा उठ्दैन भन्ने कुराको स्वीकार्य मापदण्ड बनाउन सजिलो हुँदैन । तर तत्काल उठेको रिसबाट आवेशमा आई गरिने आचरण, व्यवहार वा क्रियाकलापको न्यूनतम स्वीकार्य मापदण्ड भने हुन सक्ने ।

- घाँटी न्याकी पटक-पटक टेबुलमा टाउको ठोक्काइएको कारणबाट बेहोस भई भुइँमा लडेकी महिलालाई निजकै (चुन्ती) सलले घाँटी कसेर मारिएको क्रिया मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १४ नं. ले परिकल्पना गरेको तत्काल उठेको रिस थाम्न नसकी गरेको कार्य तथा सामान्य लाठा, दुङ्गा वा लात मुक्काले हानेको अवस्था नभई घाँटीमा सलले कसी मारेको क्रियालाई यस अन्तर्गत समावेश गर्न नमिल्ने ।
- पटक-पटक टाउको ठोक्काई पहिले नै बेहोस भई लडेको व्यक्तिको पुनः घाँटी कसी मार्नेसम्मको कार्य गरिन्छ भने त्यस्तोमा मानिस मार्ने मनसाय थियो थिएन भनी खोजी गरिरहनु पर्दैन । सो कार्य स्वयं नै मनसाय पुष्टि हुने पर्याप्त र वस्तुनिष्ठ आधार हो । यस्ता कतिपय क्रूर र अमानवीय हत्याका वारदातमा अपराधिक कार्यबाट नै मनसाय निःसृत हुने हुँदा मनसाय तत्वको निरपेक्ष खोजी गर्न आवश्यक नहुने ।

६. नेपाल सरकार वि. ईश्वर लिम्बु (ने.का.प. २०७०, अंक ४, नि.नं. १००५)

- मुलकी ऐनको ज्यान सम्बन्धी महलको १४ नं. को व्यवस्थामा मान्छेको उपस्थिति पनि भएको, घटना वारदात मान्छे-मान्छे बीच भएको तर उक्त मान्छेले मान्छेलाई ज्यान मार्नेसम्मको कुनै मनसाय पनि नभएको, ज्यान लिनुपर्नेसम्मको पूर्व रिसइवी पनि नभएको, लुकी चोरीकन पनि नहानेको, उसै मौकामा उठेको कुनै कुरामा रिस थाम्न नसकी साधारण लाठा, दुङ्गा, लातमुक्का इत्यादिले हान्दा सोही चोट पीरले ऐनका म्यादभित्र ज्यान मरेमा दस वर्ष कैद गर्नुपर्छ भन्ने कानूनी अवस्था भएकाले सोही ऐन बमोजिम मानिस-मानिसबीच वारदात हुन गएको तर उसै मौकामा उठेको रिस थाम्न नसकी लात मुक्काले हानेको अवस्थाबाट मृतकको मृत्यु हुन गएकाले सोही ऐनको १४ नं. आकर्षित हुने ।

७. नेपाल सरकार वि. कमल कामी (ने.का.प. २०७०, अंक ६, नि. नं. १०२६)

- पहिला सामान्य विवाद भए पनि सोही विवादलाई जरिया बनाई समयको अन्तराल पछि योजनाका साथ बाटोमा लुकीछिपी बसी आक्रमण गरिएको छ । विवाद भएको ठाउँबाट आफ्नो घर गई रिसइवी साध्ने मनस्थितिका साथ आई घटना घटाएको स्थिति हुँदा तत्कालको आवेशमा घटना हुन पुगेको भन्ने देखिँदैन । विवाद भएको तात्कालीक समयमा घटना भएको छैन । विवाद सिर्जना भएको समय र ७ वारदातको समयको अन्तराल लामो भएको अवस्थामा क्षणिक क्षति हुने वा आत्मनियन्त्रण गुम्न जाने स्थिति हुँदैन । आत्मनियन्त्रण गुमेको समयमा नै घटनाले पूर्णता पाई सकेको अवस्थामा केही विचार नै गर्न पाएको नहुने ।
- ज्यान सम्बन्धी महलको १४ नं. मा “उसै मौकामा उठेको रिस थाम्न नसकेको” भन्ने शब्दावलीले समयको तत्वलाई इङ्गित गर्दछ । बिहान १० बजे उठेको रिसको परिणति अपरान्ह चार बजे हुने क्रियालाई ज्यान सम्बन्धीको १४ नं. ले सम्बोधन गरेको मान्न नमिल्ने ।